

מכון
סמיכה

עולם האלכנה

ו' מר-חשוון תשפ"ז

שבת קודש פ' נח

ג'ליון א'

שנה ג'

עולם המסורה

Rabbi Yehoshua Yaffe

The Baruch Ta'am: R' Baruch Teomim-Frankel

R' Baruch Teomim-Frankel was born in the year 5520 (1760), in the city of Ostrovitz, then part of the Polish-Lithuanian Commonwealth (modern-day Poland). His father, R' Yehoshua Yechezkel Feivish Teomim-Frankel, was the Rav of the city, scion of a famous rabbinic family, and a descendent of R' Yonah Teomim-Frankel, the author of the Kikayon D'Yonah. According to a family tradition, he was descended from an unbroken chain of twenty-four generations of Rabbanim.

His genius was recognized from a young age, and his father studied with him with the aim of raising him for greatness. But the young prodigy's capabilities soon surpassed his father's teaching capacity and Baruch went on to the great city of Krakow and its venerable sages. There he studied under R' Leib Korngold (known as Leib Charif), R' Dovid Tevli, and some say also the renowned R' Meshulam Igra. Under their tutelage, Baruch grew from an ilui to a full-fledged scholar, and his name became known far and wide.

After years of learning, R' Baruch married the daughter of R' Yehuda Parnes, a wealthy man and community leader in Vishnitsa, a city near Krakow. In the year 5538 (1778), the old Rav of the city died and R' Baruch, at the young age of eighteen, was appointed to his post.

He faced much opposition in his new position from the opponents of his father-in-law, who claimed that his appointment was due to base nepotism. However, his vast knowledge and sincere humility quickly won him great respect, and he served as the Rav of Vishnitsa for twenty-three years. However, the controversies and animosity never completely disappeared, and he finally decided to leave the city. He was appointed as the Rav of the city of Leipnik, where he remained until his passing on the seventh of Tammuz, 5588 (1828).

During this time, R' Baruch's wife passed away and he was twice remarried. From his three marriages he had two sons and six daughters. One of his daughters, Rachel Feige, married R' Chaim of Tzanz, the Divrei Chaim. After her passing, R' Chaim got remarried to her sister.

R' Baruch used every waking minute for learning, and at the end of his life he went blind due to the great strain he placed on his eyes during the sleepless nights of his youth. He was a tremendous genius, and possessed great clarity and depth. He was well versed in the entirety of the Talmudic literature, and was a constant fount of new insights. He was known for blending complex developments of ideas (pilpulim) with a simple love of truth.

R' Baruch founded a Yeshiva in Leipnik and devoted himself to it completely. He did not miss or change the time of his shiur for anything. Once, Temer'l of Warsaw, a very wealthy and powerful woman, sought his advice during the designated time of his shiur. She offered a tremendous sum

of money to R' Baruch's wife if she would let her in to see him, which she refused. R' Baruch said afterwards that no amount of money was worth the infringement upon the set time of his shiur.

As well as being a world-class halachic decisor and Rosh Yeshiva, he was a wise and caring leader of his community. The story is told of a Jew who stole a great sum of money from the local count. Suspicion fell on all of the Jews of the city and the police were searching everywhere for the thief. R' Baruch was learning in his study when suddenly a full purse flew through his window and landed on his sefer. R' Baruch realized that the thief was washing his hands of the matter and sat there pondering a solution to this problem. He got up, took the stolen money, and went to the priest. The priest was an upright man and was friendly to the Jews of the city.

R' Baruch asked him, "Is it true that in your religion something told to a priest in confession is a sacred secret?"

"Yes, Rabbi, that is true," said the priest.

"Then I would like to confess," said R' Baruch. He told the whole story to the priest and gave him the money. The priest returned the money to the count and told him that it was given to him by someone in confession, and that, in respect to the sanctity of confession, his identity must remain a secret. Everyone assumed that the thief was a Christian and thus the Jews of the city were saved.

R' Baruch's seforim, published posthumously, became instant classics. R' Baruch is best known for *Hagahos Imrei Baruch* and *Hagahos Baruch Ta'am*, his terse and penetrating glosses on the Gemara, Shulchan Aruch, and many works of the Rishonim and Acharonim. His longer seforim include *Baruch Ta'am*, *Ateres Chachamim*, and *Marganisa DiRav*. These works comprise of essays, shiurim, and responsa spanning the breadth of the Talmud and the four sections of the Shulchan Aruch.

After his passing, when his sons were publishing his works, they sent a letter asking the Chasam Sofer for a *haskama* (letter of approbation). The Chasam Sofer replied: "I received your pleasant words and the good tidings that you wish to publish the works of your father, the Gaon, Rabbi of all Israel, the honorable R' Baruch Frankel, may the memory of a righteous man be a blessing. You sought my counsel and wished to know if I would concede to read a few of the pages and write an approbation to his work. I am astonished! Is my approbation and consent needed for the light and glory of your holy father to shine forth? Do I need pages for perusal? Do I not know of the might and glory of your sainted father, whose every word shines like the very sky?"

עולם הסמיכה

קס משיעורי ראש ישבתינו הרב מ.מ. פרעסקאס רב ומ"ץ גוני הייבן

י"ד סימן פ"ז

באיזה בשר נוהג דין בשר בחלב, והיאך נקרא בישול

פתיחה – הידושו של בשר בחלב

הידוש גדול חדשה תורה באיסור בשר בחלב. בשר בפני עצמו מותר וחלב בפני עצמו מותר, ואף אם ישרה חתיכת בשר בתוך חלב כל היום ויבלע בו טעם החלב אין כאן איסור בשר בחלב של תורה. אימתי אסרתו תורה: דרך בישול, וכמו שכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו". הרי שלא עצם עירוב הבשר עם החלב אסרה תורה, אלא צירופם יחד בדרך בישול הוא הנותן לתערובת שם בשר בחלב. [1]

ובגין כך, יש להבחין נקודה יסודית בדיון ביטול בששים הנאמר בסוגית בשר בחלב. כי הנה, בשאר איסורים יש למינוי חתיכת איסור המועדפת לתוך היתר, וכיון שההיתר מותרת על האיסור, הוסר מנוי שם איסור, ומיילא מותרתף להיתר. אמנם בבשר בחלב, קודם שמתערבים זה עם זה, הרי שניהם היתר גמור ואין לאחד מהם דין איסור יותר מחבירו, ואם כן מאי שייך כאן לבטל שם איסור, הלא אין כאן איסור. והנה, הרשב"א עמד על זה, והעמיד בזה כלל גדול, וזה לשונו: "כלאי בגדים אין להם בטלה. וכלל גדול הוא כל שהאחד מן התערובות מותר והשני אסור כנבלה וטרפה ושאר האיסורים ונתערבו בתוך היתר בטיל ברוב דכתיב אחרי רבים להטות. אבל כל שזה וזה היתר אלא שתערובתן אסרתן מי יבטל את מי. ובשר בחלב לא היה בנותן טעם אלא מדאפקיה רחמנא בלשון בישול כדאייתא בפרק כל הבשר".

פירוש דבריו, בשר בחלב באמת לא היה ראוי שיתבטל אף בנותן טעם כיון ששני המינים היתר גמור, אלא מכיון ש"דרך בישול אסרה תורה", לא נקרא בישול אלא כשיש נתינת טעם, וכאשר טיפת החלב מתבטל בששים, אין כאן תורת בישול בחלב. גם הרא"ש כתב כעין דבריו – שלענין בשר בחלב אין נתינת טעם מצד שיעור ביטול, אלא הוא תנאי בעצם דרך הבישול, וכלשוננו: "לא מיקרי בשר בחלב בלא נתינת טעם".

נמצא ששיעור ששים בבשר בחלב פועל באופן אחר משאר איסורים: כל שאין נתינת טעם בתערובת, אין כאן שם בשר בחלב כלל, ואין צורך לבא מוכח דין ביטול. אמנם, ראוי לציין, שלאחר שכבר חל שם בשר בחלב בתערובות – כגון שנתבשל זה עם זה בנתינת טעם, שוב דנים בו ככל איסורים, ואם נתערב באחרים, באנו מוכח ביטול ברוב בעלמא. [2]

ביטול היתר בחיתר כדי לבשלו עם המיין השני

כל זה כשהחלב כבר נתערב במים, ואז אמרנו שהחלב בטל ומוותר לבשל בהם בשר. אבל לכתחילה אין לאדם לערב חלב במים בששים כדי שיוכל אחר כך לבשל את המים עם בשר. וכמו שביאר אדמו"ר הזקן בשולחנו שאף שעדיין אין כאן איסור כלל במים אלו, כיון שכל מטרת הביטול היא שלא יחול האיסור לאחר מכן, הרי זה בכלל מבעטל איסור לכתחילה. ומבאר עוד שאין חילוק בין לערב החלב תחילה ובין הוספת מים לאחר שכבר נתערב החלב במים – כל עושה כן בכוונה כדי להשתמש אחר כך עם בשר, אסור. לאידך, לאחר שכבר נתבטל החלב בששים שלא לשם כך, מותר לכתחילה לבשל בשר בתוך מים אלו. [3]

ועל פי יסודות אלו ניתן להבין כמה מן הדיונים החוזרים בדיון בשר בחלב: כאשר שני המינים עדיין מותרים ומתערבים, השאלה היא אם נוצר עתה שם בשר בחלב. אבל לאחר שכבר נאסר התערובות, לפנינו איסור גמור ושוב שייכים בו דיני ביטול כשאר איסורים. חילוק זה נוגע לכמה מקרים, בפרט לבישול לאחר כבישה, ששם צריך לברר אם הבישול השני יוצר את האיסור עתה, או שהוא פועל בדבר שכבר חל עליו שם בשר בחלב. [4]

טעמי המצוה של בשר בחלב

בטעמי המצוה מצינו כמה דרכים בראשונים. הרמב"ם קשרה למנהגי עבודה זרה: "איסור בשר בחלב עם היותו מזון עב מאלד ספק ומוליד מלוו רב, אין רחוק אצלי שיש בו ריח עבודה זרה, אולי כך היו עושים בעבודה מעבודתיה או בחג מחגיגה, ומומה שמחזק זה אצלי זכר התורה אותו שני פעמים, תחלת מה שצותה עליו עם מצות ההג שלש פעמים בשנה יראה כל זכור, כאלו אמר בעת הגיגים ובאכזה לפני לא תבשל מזה שתבשל שם על דרך פלוני כמו שהיו עם עושים, וזה הטעם החזק אצלי בענין, ואמנם לא ראיתי זה כתוב במה שראיתי מספר הנצח"ה".

הרמב"ם קשר את זה למדת הרחמנות: "כי עם קדוש אתה לה' אלהיך, דבק עם לא תבשל גדי בחלב אמו, כי איננו מאכל נתעב, אבל יאסור אותו להיותו קדושים במאכלים, או להיותו קדושים שלא נהיה עם אכוריו לא ירחמו שנחלבו את האם ונוציא מומה החלב שנבשל בו הן, ואף על פי שכל בשר בחלב יכנס

בלאו הוה, כי כל מינות תקרא אם וכל יונק יקרא גדי, והוא דרך הבישול, והנה בכולם אכוריות."

רבינו בחיי מבאר על דרך הפשט: "ועל דרך הפשט טעם המצוה הזאת לפי שהוא מטמטם את הלב, שהרי החלב נעשה מן הדם והדם מזוג רע ומוליד אכוריות, ואחד מטעמי האיסור שבו שאינו מקבל שנוי והתפעלות בגוף כשאר הדברים הנאכלים ולכן טבעו הרע נשאר בתוכו מובלי שנוי, ואף על פי שנשתנה עכשו מדם לחלב וקבל שנוי והתפעלות שהועתק לדבר אחר מכל מקום כשחזרו ומערכו עם הבשר הרי חוזר למה הדם וטבעו הראשון כבתחלה, והתערבם יחד מטמטם הלב ומוליד גסות ותכונה רעה נפש האוכל."

והחינוך הולך על דרכו של רבינו בחיי שמפני הנגרם מן התערובות הוא שאסרה תורה, אך לא מצד טמטום הלב כדרך רבינו בחיי, אלא עצם התערובות הוא נגד נדן הו', ומשווהו למה שאסרה תורה כישוף, וזה לשונו (גבי מוכשף):"ומלבד פעולתן שעושה כל אחד ואחד בטבעו, יש להם פעולה אחרת בהתערבם מִיִּן מהן עם מִיִּן אחר, ובמלאכת התערובות יש בה צדדִין שלא הורשו בני אדם להשתמש בהן, כי יודע אלהים שסוף המעשה היוצא לבני אדם באותן צדדִין רע להן ומפני זה מנעם מהם."

אמנם אחרי הכל, כתב רבינו בחיי בסוף שמצוה זו מכלל החוקים היא, כי סוף סוף כל הטעמים אינם מסיפקים לבאר את כל פריטה. אלא גזירת הכתוב היא, וגזריה נמסרו לנו בקבלת חז"ל בפירושי הכתוב "לא תבשל גדי בחלב אמו".[5]

סעיף א

כתוב בתורה "לא תבשל גדי בחלב אמו" ג' עממים, אחד לאיסור בישול, ואחד לאיסור אכילה, ואחד לאיסור הנאה. והוציא אכילה בלשון בישול, לומר שאינו אסור מן התורה אלא דרך בישול, אבל מדרבנן אסור בכל ענין. (כל בשר בחלב שאינו אסור מן התורה, מותר בהנאה). (טור וארן כלל ל').

שלשת האיסורים וגדר "דרך בישול"

תמצית הדברים: שהתורה הזהירה על בשר בחלב בשלשה מקומות – "לא תבשל גדי בחלב אמו". ודרשו חז"ל שהתורה בא לאסור את בישולו, אכילתו, והנאתו.

כיון ששלשת האיסורים נלמדים מג' קראי, יש לברר כמה לאוין יש באיסורים אלו. והנה, מצינו שנחלקו הראשונים בזה. הרמב"ם והחינוך חלקוהו לשני לאוין, הבישול לאו בפני עצמו, ואת האכילה וההנאה בכלל לאו אחד, לפי שההנאה נכללה בלשון האכילה. ברס"ג ובה"ג מנו לאו אחד בלבד בבשר בחלב. ובזוהר הרקיע נמנו שלשת האיסורים בפני עצמם.

הפרי חדש והפרי תואר דנו בדעת האונקלוס, שמתרגם לא תבשל ב' "לא תיכלון", שמשמע מדבריו שאף איסור בישול אינו אלא אם אוכלו אחר"כ. אך לענין מעשה, דעת כל הפוסקים שאיסור בישול בכל ענין.[6]

היוצא מכל זה: מעשה הבישול של בשר עם חלב אסורה אף כשאין דעתו של אדם לאכול מן התבשיל. גם אסרה תורה לאכול וליהנות מן התערובות – והוא שנתערב דרך בישול. ובמקום שנתערב שלא בדרך בישול – שאין איסורו אלא מדרבנן, פסק הרמ"א שאף שהאכילה אסורה אינה אסורה בהנאה.[7]

איסור הנאה למועשה

בשר בחלב של תורה האסורה בהנאה, כתב הרמב"ם שקוברין אותו, ואף אם שרפו אפרו אסור כאפר שאר הנקברין.

מכלל ההנאות האסורות בו, גם הנאות שאינו בגופו, כגון למכור לנכרי. ואף נתינתו לכלב של הפקר, כתבו הפוסקים שנחשבת כהנאה ואסורה. ועל כן כתבו הפוסקים – האיסור והיתר, תורת חטאת והט"ו – שמוטל עליו לסלקו באופן שלא תבוא ממנו הנאה, כגון למקום שאין דרך אדם או בעל חיים ליהנות ממנו.[8]

אמנם יש חילוק בין גוף בשר בחלב לבין כלי או מאכל שלא נעשו בעצמם בשר בחלב אלא נאסרו מחמת טעם של איסור הנאה הבלוע בהם. כי בפסקי אדמו"ר הזקן מובאר שמותר למכור לנכרי קדרה שנאסרה מחמת איסורי הנאה. וכן הדין אפילו במאכל שנבלע בו טעם איסורי הנאה מותר. והכלל בזה, שאין רואים את גוף הכלי או המאכל כאיסור הנאה עצמו.[9]

אכילה שלא כדרכו

יש חומרה מיוחדת באיסור בשר בחלב יותר משאר איסורי אכילה. בשאר מאכלות אסורות קי"ל שאין איסור דאורייתא על אכילה שלא כדרכו ולכן אין לוקין עליו – כגון האוכל חלב חי. ואילו בבשר בחלב, כתב הרמב"ם שגם אכילה שלא כדרך הנאה בכלל הלא תעשה. ואף הטעם בזה, לפי שאיסור האכילה לא נכתב בתורה בלשון אכילה, כמו "לא תאכל" אלא נלמד מן הכתוב "לא תבשל", הלכן כל אופן אכילה נכלל בו. לכן, לענין מעשה, אם יש חתיכת בשר בחלב שנפסד אח"כ עד שאינו ראוי לאכילה, עדיין עומד באיסורו.

אמנם, אם אירע שנפגם הבשר או החלב קודם שנתבשלו יחד, אז אין שאלת אכילה שלא כדרכה, אלא בזה יש לדון אם נוצר כאן בשר בחלב מלכתחילה.[10]

איסור הנאה למועשה

כאמור למעלה, בשר בחלב של תורה אסור בהנאה. וכתב הרמב"ם: "וקוברין אותו, ואפרו אסור כאפר כל הנקברין". וכן אסור למכור לנכרי, ואף נתינתו לכלב של הפקר נחשבת הנאה ואסורה. ועל כן כתבו האיסור והיתר, תורת חטאת והט"ו, שיש לסלקו באופן שלא תבוא ממנו הנאה, כגון למקום שאין דרך אדם או בעל חיים ליהנות ממנו.[11]

אמנם יש לחלק בין גוף הבשר בחלב לבין כלי שלא נעשה בעצמו בשר בחלב, אלא נאסר מחמת טעם איסור הנאה הבלוע בו. וכמו שכתב אדמו"ר הזקן שמותר למכור לנכרי קדרה שנאסרה מחמת איסורי הנאה, וכן מאכל שנאסר מחמת טעם איסור הנאה הבלוע בו. והיינו, שאין גוף הכלי או המאכל נעשה איסור ההנאה עצמו. ומדבריו עולה שגם כשהבלוע הוא בשר בחלב, אין עצם החפץ נעשה משום קן גוף של בשר בחלב האיסור במיכירה.[12]

החזרת בשר בחלב שנקנה בטעות

ויש לדון למועשה במי שקנה מאכל ולאחר הקניה נתברר שהוא בשר בחלב האסור בהנאה, אם רשאי להחזירו למוכר ולקבל את כספו – האם זה נחשב כחזר ומוכרו. ולכאורה, היה מקום לאסור אף את ההחזרה כהנאה מן האיסור. לאידך, אפשר שאין זו מכירה חדשה אלא ביטול המוקח והשבת המעות כבתחילה.

והנה יש לחלק השאלה לב' מקרים: א', שהמוכר הטעהו; ב', שלא הטעהו המוכר, אלא שהוא עצמו קנהו בטעות. במקרה הא', פשיטא שאין כל איסור להחזירו, דמקח טעות הוא. ובטל המוקח מעיקרו כמבואר בכמה מקומות בש"ס, והמעות הרי הן כפקדון ביד המוכר.

אמנם במקרה הב', שלא היה שם מקח טעות, אלא שבא להחזירו מוכח מדיניות ההחזרות (return policy) הנהוגה בחנויות הגדולות שבמונינו, יש לעיין מהו גדר ההחזרה במקרה כזה: האם הוי ביטול מקח, או שמוא כיון שאין טעות בקנין אי אפשר לבטלו, ואינו אלא הסכם חדש שהמוכר מסכים לקנותו בחזרה. ומצינו בדברי פוסקי זמנינו שדנו בזה, ותפסו לעיקר כסברא הראשונה, שהוא ביטול מקח

עולם המשפט

In partnership with the Bais Haavrad's Yorucha Program. To learn more about Yorucha, visit yorucha.org

Introduction to Monetary Halachah

Presumption of Ownership

There are three fundamental concepts that form the basis of monetary halachah. First, the Torah grants an owner the sole right to do as he pleases with his possessions.[1] Second, with the exception of real estate, the muchzak (possessor of an item) is by default presumed to be its owner.[2] Last, in case of any doubt, hamotzi meichaveiro alav haraya, the burden of proof is on the one who wants to excise [money] from the possessor. This is true even if the possessor himself is unsure if he is in the right, and even if there is a rov (majority) against him.[3]

Why are cases of doubt over ownership not treated like a safeik d'oraysa – doubt in a matter of a Torah prohibition - in which we must be stringent, as a wrongful owner might transgress the prohibition of gezel (theft)? This is due to a fundamental difference between monetary law and other law. In monetary law, if the protocols of ownership are followed, there is no prohibition whatsoever of theft. If one is halachically considered to be the owner, even if some facts of the case are unknown, he remains the rightful owner and is not guilty of theft.[4]

Limitations on the Presumption of Ownership

Even in a scenario where a claimant or Bais Din is unable to establish the facts, if the owner knows that he is in the wrong, he may not take advantage of his position as the muchzak (possessor, and therefore the presumed owner) to get the better end of a deal. Doing so is tantamount to theft.[5] In other words, one who misrepresented, or hid the facts, remains a thief even if he wins the case in Bais Din.

Even when one clearly has the halachic right to his possessions, there are cases where he is accountable to the claimant according to the following principles:

Chayav b'yedei Shamayim - Even in cases of true doubt, where the rule of presumption of ownership applies, there are circumstances when the owner or possessor is accountable by the “standards of Heaven”, in other words, he is ethically compelled to pay.[6]

Middas Sodom - In scenarios where there is no loss at all to the owner or possessor, he may be compelled to waive his rights for the benefit of another.[7]

Lifnim mishuras hadin - When the situation calls for it, one is expected to go beyond the letter of the law and waive his own halachic rights.[8] The Poskim disagree on whether a Bais Din can force a party to act lifnim mishuras hadin – beyond the letter of the law – in a case where it is clear to the dayanim that this would be the right thing to do. This will be discussed later be”H.[9]

[1] R' Y. Abramsky, Kuntres L'dinei

Mamonos, p. 5

[2] C.M. 131:1

[3] Bava Metzia 46a-b

[4] Shaarei Yosher 5:1

[5] C.M. 12:6

[6] Bava Metzia 37a

[7] Bava Basra 12b

[8] Bava Metzia 83a

[9] Bais Din part 2

מומש, ומותר לקבל כספו בחזרה. ונראה להוכיח כן מצד דינא דמלכותא, שהרי גם מוס המכירה (sales tax) חוזר ליד הקונה, ואילו היתה החזורה מכירה חדשה, היה המוס שנגבה נשאר על מקומו. ובדברים כאלו מועיל דינא דמלכותא לקבוע גדרי הקניינים.[13]

[1] מגורא מסחיים (מד יצב): חולין (קח צ"א). ברש"י חולין (קח צ"א ד"ה מאי טעמא) מדגיש ששני המינים היתר קודם הצירוף, ורק לאחר שנעטרפו בדרך בישול נולד האיסור. בתוספות (שם ד"ה החדוש) איתא עיקר החדוש הוא ששהייה ובלע"ה בפניו אינן יצירות בשר בחלב של תורה, ואילו והבישול כן.

[2] שו"ת הרשב"א (ד"א סי' דר"ט) – בחיתור בחיתור אין ביטול מצד עצמו. שהרי "מי יבטל את מ"י. ראש הלכות בלאי בגדים (סי' ה) – בבשר בחלב העדר נתינת טעם איתו רק דין בישול, אלא בלא נתינת טעם לא מקריב דרך בישול. ראה עוד ידועות יעקב (יריד צ"ב הארזן סי' ק"ד) – ששיים מועיל לא לא מצד ביטול אלא משום שאין כאן דרך בישול של תורה.

[4] ביטול היתר בחיתור – ורעק"א (ד"א סי' ר"ו) כתב שבביש ששיים אין היתר ואז מוכח ביטול איסור. שהרי יש המינים עדיין היתר; תורה מצד אחד אין שם בשר בחלב כשאין נתינת טעם, אלא שאסור לערעם כן לתחתית מושם לא פלוגא כמבטל איסור.

[5] ראשונים – רמב"ם מורה מבוכים (ח"ג מרח"ק); רמב"ן (רמב"ן ד"ה יא), ובנין דרבו, איתא באבן עזרא (שמות כג, יט) רש"ם (שם) וחזקוני (שם), רבינו בחיי (שם), ספר ההיתור (מנזה צ"ב).

[6] שיטה א – רס"ג (ל"ת סי"ח); בה"ג (ל"ת ג"ח). שיטה ב – רמב"ם ספר המצוות (ל"ת קפ"ז–קפ"ח); חינוך (מצוה קי"ג); סמ"ג (לאוין ק"מ–קמ"א); סמכות קע"ז ור"ג). שיטה ב – זוהר הרקיע (לאוין קע"ז–קע"ט). אחרונים – פרי"ח סי' א; פרי תואר סי' א; פסקי אדמו"ר הזקן, סימן קי, ע"ג–ע"ו.

[7] סוניה – חולין (קטו ע"ב). ראשונים – רש"י (שמות כג, יט; לה, ט); רשב"א תורת הבית הקצר (שער 2 שער ד); רמב"ם נאמלכות אסורות (פ"ט ד"א–ב). פסק – טור ושו"ע יריד (פ"ו סי' א); ורא"י (שם); ש"ך (סי' ב); ט"ו (סי' א).

[8] מקור – רמב"ם נאמלכות אסורות (פ"ט ד"א); חינוך מצוה (ק"ג). פוסקים – איסור והיתר הארזן כלל כ"א (ד"ן יר"ג); תורת חטאת כלל כ"א (ד"ן 1, 2); ט"ו (סוף סי' ד); פרי"ח (סי' א) "מרג' פתחיה ד"ה הנאה.

[9] פסקי אדמו"ר הזקן, סימן צ"ד סעיף ד, 169–172; שו"ע הרב אור"ח סי' המ"ז ס"א–ב וקור"א סי' ב–ג.

[10] ראשונים – רמב"ם נאמלכות אסורות (פ"ט ד"ה י"א); חינוך (מצוה ק"ד).

[11] סיקור – רמב"ם נאמלכות אסורות פ"ט ה"א, חינוך מצוה ק"ג פוסקים – איסור והיתר הארזן כלל כ"א ד"ן יר"ג; תורת חטאת כלל כ"א ד"ן 12, 13 סוף סי' ט; פרי"ח סי' ט פמ"ג פתחיה ד"ה הנאה. מקורות נוספים למכירה לנכרי – ד"ה חילל סי' ק"א סוף סי' א; פרי"ח סי' א; פסקי אדמו"ר הזקן, סימן קי, ע"ג–ע"ו.

[12] שו"ע הרב אור"ח סי' המ"ז ס"א–ב וקור"א סי' ב–ג. במקום שהחזר מכירה חזין מדמי האיסור ביאר שאפשר אינו נוטל דמים בעד האיסור הרי זה מנספידון מן ההיתר; במשנו של איסור תורה המעובר ל"ה לכל גמולו לא לתרי.

[13] לצו"ר מי שקנה מאכל ולאחר הקניה נתברר שהוא בשר בחלב ואסור בהנאה. הגר"ח קנייבסקי, אסיפת יצחק י"ז כסלי תשס"ט – נותר א הנוכר מסכים. הור"א נוצעל, אסיפת יצחק י"ז כסלי תשס"ט – לנוי מותר לוישראל אסור. הגר"ע איערבאך, אהל יעקב – אין קבלת חשבון הנאת, אם אין צורך לחזור ולמכורו לחטוין נוסט פסגת אסור; נתיבות אדם, אהל יעקב – זה מקח טעות והמקח בטל.